

Gulyás Barnabás: A rendezetlen rendszer: az ifjúsági munka útkeresése

Bevezető

Magyarországon az elmúlt, több mint 30 év ifjúsági munkát érintő változásait és fejlődését vizsgálva; - annak többnyire ad hoc jellegéből fakadóan - a jobbító szándékot zászlajára tűző kezdeményezéseket találunk. Ezek között egyaránt vannak alulról szerveződő, együttműködésben zajló és a párbeszéd hiánya nélkül elindított folyamatok is. Az ifjúsági munka létjogosultságát nem vitatva (hisz e cikk szerepe nem az), ahhoz kívánunk hozzájárulni, hogy az ifjúsági munka útkeresése egyik alternatívájaként a közművelődés intézményrendszerén belül vizsgáljuk a szakma helyét, lehetőségeit.

Cikkünkben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézetében alakult kutatócsoportunk kérdőíves vizsgálatának adataira támaszkodunk felvetéseink igazolása érdekében. Kutatásunk a Nemzeti Művelődési Intézet támogatásával valósul meg [\[1\]](#).

Cikkünk fogalomkészletének domináns eleme az *ifjúságügy* kifejezés, melynek többféle jelentéstartalmával fog az olvasó szembesülni. Ifjúságügy alatt értünk minden olyan cselekvést, keretet, akaratot és tevékenységet melynek célcsoportjában a gyermek- és ifjúsági korosztály áll (arról, hogy ez pontosan mit jelent vö.: Déri-Gulyás 2017:13-20). A hazai szakmai diskurzusban sok esetben az ifjúságügy és ifjúsági munka egymás szinonímájaként jelenik meg - ahogy jelen írás esetében is-, ám a fogalmak sokkal cizelláltabb és pontosabb meghatározásával a hazai szakirodalomban találkozhatunk (vö.: Nagy et al. 2014:79-88).

Kiindulópont

A rendszerváltást követően kialakuló új demokratikus intézményrendszerhez tartozó, és eleinte újdonságérzetet is jelentő önkormányzatok igazából a hagyományok figyelembevételével jöttek létre (Siket 2017:74). Az így kialakult önkormányzati rendszer épített a helyi önállóságra, a település közösségének részvételére. Az önkormányzatok feladatkörébe került több olyan fontos közfeladat, amelynek ellátása és megszervezése a helyhatóság kompetenciája lett. Az önkormányzás elve alapján zajlik ma is több olyan kezdeményezés, melyek együttes célja a helyi szükségletekre való reagálás: ilyenek például a közösségi házak tevékenységei, civil szerveződések, érdeklődési alapon szerveződő baráti és társasági körök és informális csoportok, közösségszervező-fejlesztő folyamatok stb. Az 1990-es években szerveződik meg a települési ifjúsági munka az országban több helyen, mára már szinte a feledés homályában lévő ifjúsági információs és tanácsadó irodák létrejöttével (Nagy, 2016:222). Már a legelső önkormányzati törvény rendelkezik arról, hogy az ifjúságügy az helyi feladat (az 1991. évi törvényben még gyermek- és ifjúsági feladatként megnevezve) amely így kiindulópontja a ma már *“felnőttkorban”* lévő ifjúságügyről szóló történetnek. A témával a hazai ifjúságszakma több képviselője is foglalkozik ahogy arra Tóbiás felhívja a figyelmet (Tóbiás, 2020). Magyarországon az ifjúsági munka jelenleg rendezetlen, nyílt végű helyzetekkel teli állapotban van. Jogi szempontból az ifjúságügyi törvény hiátusa vet fel számos kérdést, amely kiegészül azzal, hogy bár az önkormányzati törvény az ifjúságügyet önkormányzati feladatokhoz sorolja, elmarad annak megválaszolása, hogy ez tartalmilag mit is jelent. Érdekesség, hogy bár a realitás a hiányosságokkal jellemezhető a legegyszerűbben, az ifjúsági munkához kapcsolódó hazai gyakorlatok sokszínűek, példaértékűek. A jogszabályi hiátus miatt a fiatalok kiszolgáltatott helyzetben vannak a településeken, és sajnos hiányzik az ő érdekükben nyújtott szolgáltatások, lehetőségek sokasága is.

Az önkormányzati törvény a feladat megszervezéséhez tehát nem ad kiindulópontokat, így jószérivel önállóan, iránymutatás és gyakran szakemberek (és fiatalok) bevonása nélkül történik a feladatellátás. Összehasonlítva a közművelődés szektorával, ahol azt látjuk hogy meghatározásra kerültek azok az alapszolgáltatások, amelyeket biztosítani kell a feladatellátás keretében. A jogszabályi környezet folyamatos változásai (Oszlanczi, 2020) ellenére is a közművelődésben ma alapszolgáltatásokat rendszerét találjuk, és a feladatok ellátása is biztosított, szemben az ifjúságüggyel.

Az ifjúságügy *struktúranélküli vagy rendezetlen* állapota legjobban a praxis szintjén jelentkezik, az ifjúsági munkában egymástól akár nagyon eltérő gyakorlatokkal találkozunk. Az eltérések további dimenziója egyértelműen a területi egyenlőtlenségekben jelentkezik. Vercseg szerint egy szakma legitimációját az adja, ha van identitása, filozófiája és stratégiája (Vercseg, 2011:23). Ebből kiindulva a magyarországi ifjúság szakma többféle identitása van és az ifjúsági munkát művelők között sincs teljes egyetértés saját hivatásuk meghatározásáról. Filozófiáját tekintve léteznek olyan elvek, amelyek a munkát meghatározzák, igaz a közös álláspont hiányában az elvek szabadon kerülnek értelmezésre. Van, ami egyértelműen hiányzik sajnos, nincs a szakma egészét érintő stratégia. Ugyanez a legitimációt teremtő (inkább ahhoz hozzájáruló) konstelláció európai szinten vizsgálva sokkal előrehaladottabb képet mutat. A teljesség igénye nélkül az elmúlt tíz évre tekintve azt láthatjuk, hogy:

- három nagyszabású nemzetközi ifjúsági munka kongresszus valósult meg (2010: Ghent, 2015: Brüsszel, 2020: Bonn)

- 2018-ban elkészült az Európa Tanács ajánlása az ifjúsági munkáról (amely így a legmagasabb szintű szakpolitikai dokumentum Európában)
- létrejött a Helyi ifjúsági munka európai kartája (2019)
- átfogó ifjúságpolitikai körképet kínál Európa szerte a YouthWiki projektnek köszönhetően,
- az EU új ifjúsági stratégiája részvételi úton jött létre, és kínál igazodási pontokat a tagállamoknak (2019-2027),
- az ifjúsági munkával foglalkozó trénereknek nemzetközi egyesülete van (International Youth Work Trainers Guild).

Útkeresés

Az inkoherenciát az ifjúságügyben Wootsch történeti áttekintésében (Wootsch, 2010:105-110) a politikai és társadalmi változásokkal magyarázza. Az a szakmai tevékenység, amely a fiatalokkal és fiatalokért végzett, tudatos cselekvés a cserkészlet megjelenése óta hazánkban is folyamatos, amelynek közművelődési tradíciója (Nagy, 2016:121) jelentős. A gyermekönkormányzati mozgalom elindulása a 90-es évek elején többnyire a kistelepüléseknek nyújtott alternatívát a fiatalabb korosztályok bevonására, a demokratikus magatartásformák megismerésére és azok gyakorlására. Levélen 1992 óta folyamatosan működik gyermekönkormányzat, a helyi *kultúros* fáradhatatlanul képviseli (a fiatalokkal közösen) szinte egyszemélyben az ifjúságügyet. A gyermekönkormányzatok programjai a kistelepüléseken sokszor a helyi közösségi térhez kapcsolódik, amelyre Bekét idézve Monostori úgy reflektál, mint “tető a közösség felett” (Monostori 2019).

A fiatalok a közművelődési intézményekben a célzottan nekik szóló, őket megszólító programok, szolgáltatások hiányában nem fordulnak meg gyakran. A 2000-ben elkezdett és azóta négyévenként ismételt nagymintás ifjúságkutatások adataiból tudható, hogy az ifjúsági korosztályok (15-29 év) ritkábban látogatnak kulturális tereket [\[2\]](#). A Nemzeti Művelődési Intézet (NMI) 2021-es települési önkormányzatok megkérdezésével zajló országos felméréséből [\[3\]](#) (N:1700) az is látszik, hogy a települések kevesebb, mint 10%-ban működik ifjúsági klub (NMI 2021).

Kutatási eredmények

Kutatásunk vegyes módszertanra építve Pest megyében vizsgálta a közművelődési intézmények és közösségi színtereket. Az online kérdőíves vizsgálat 2021. november-december hónapokban történt, amely során 187 intézménynek küldtük el a kérdőívünket, amelyre 135 válasz érkezett be. Az online kérdőíves vizsgálat eredményeiről a kutatócsoportunk tagjai önálló tanulmányban számolnak be [\[4\]](#). Az „ifjúsági programokat” és úgy általában korosztályt megszólító szolgáltatásokat érintő kérdésekben úgy találtuk, hogy kevés helyen elérhető ifjúsági klub (N:15), még kevesebb helyen gyermek- és ifjúsági önkormányzat (N:5). Programok tekintetében 37 válaszadó jelezte, hogy van ifjúsági korosztálynak szóló programjuk, a zárt kérdésekkel operáló kérdőívünk ennek részleteire nem mutat rá.

A közművelődési alapszolgáltatás keretében “ellátott” helyi ifjúsági feladatok esetében hátrányként jelenhet meg hogy kevés az olyan intézmény, ahol értik és tudják, ráadásul

támogatják az ifjúsági munkát. Ezt igazolja kutatásunk első eredményei is, mivel összesen nyolc (N:135) olyan közművelődési intézmény vagy közösségi színtér van Pest megyében a válaszadók között, ahol van olyan munkatárs, akinek feladata az ifjúsági korosztályok (15-29 év) bevonása az intézmény/színtér programjaiba, tevékenységeibe.

Kérdőíves vizsgálatunk során arra törekedtünk, hogy megismerhetővé váljon milyen alapfeltételek biztosítottak a Pest megyében működő közművelődési intézmények, közösségi színterek körében az ifjúsági munkához kapcsolódó feladatellátáshoz. Ifjúsági terekkel 28 helyszínen rendelkeznek. Mivel az ifjúságügy (főleg nemzetközi értelemben) és a kulturális feladatok ellátása többségében máshogyan közelíti meg a fiatalokat, ezért ez egy folyamatos ütközési felület lehet, ami elvonja az energiát a szakmai munkavégzéstől.

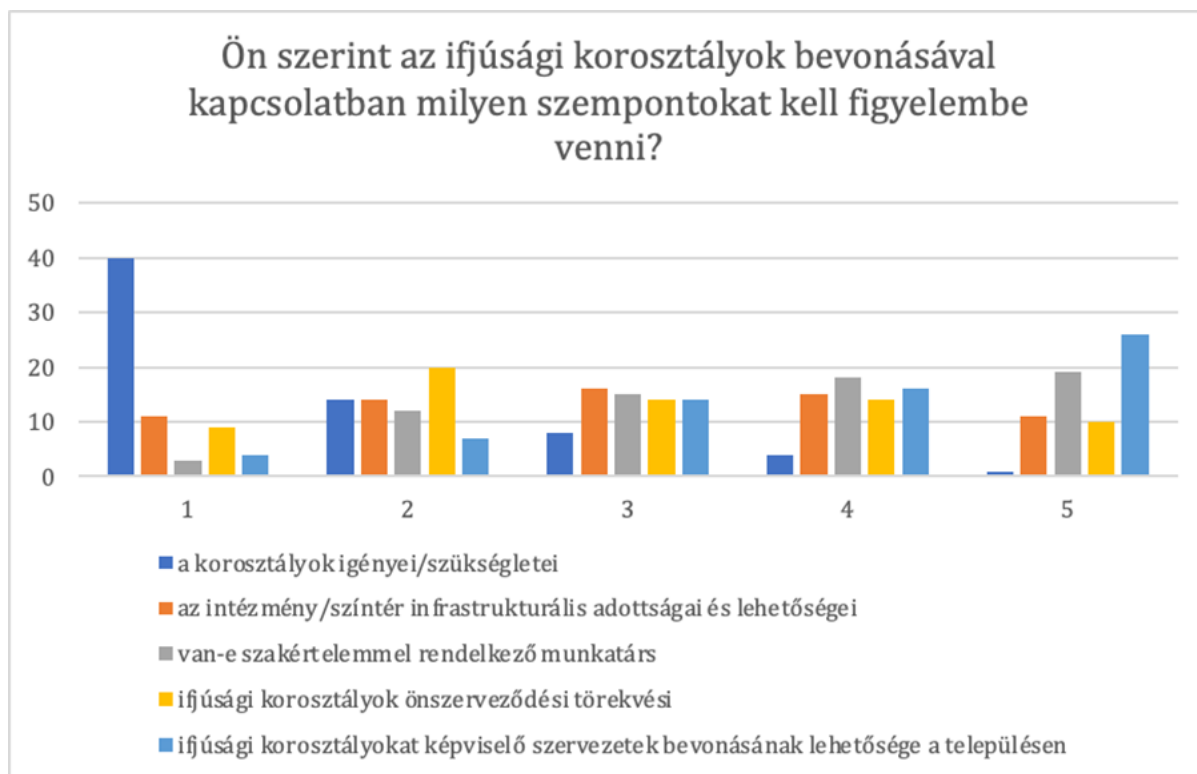
A megkérdezettek körében három általános kérdést tettünk fel célcsoportunk számára, és az ifjúsági programokkal, az ifjúsági korosztályok bevonásával kapcsolatos további kérdésekre választ már csak azoktól vártunk, ahol a munkatársnak feladata az ifjúsági korosztályok bevonása.

Az ifjúsági korosztályok megszólításával és bevonásával kapcsolatos általános kérdésblokkunkban összesen 67 válaszuk érkezett (N:135). A válaszoló intézmények/színterek között nagyjából fele-fele arányban találunk olyanokat, ahol kifejezetten az ifjúsági korosztályok szóló programokat szerveznek.

Tereppel kapcsolatos tapasztalataink azt mutatják, hogy nem gyakori olyan munkatársak jelenléte a közművelődési intézményekben, akiknek feladata az ifjúsági korosztályok bevonásával kapcsolatos. Annak érdekében, hogy jobban megismerhetővé váljon az intézmények/színterek álláspontja a bevonás kapcsán arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen szempontokat tartanak a leginkább fontosnak az ifjúsági korosztályok bevonása kapcsán. A különböző szempontokat fontossági sorrend alapján kellett egytől-ötig elrendeznie a válaszadóknak. Az első ábra az összes válasz alapján mutatja be egy-egy szempont fontosságát a válaszadóink szerint.

1. ábra Ifjúsági korosztályok bevonásával kapcsolatos szempontok fontossági sorrend alapján
(Forrás: Saját szerkesztés)

A legfontosabb szempont a korosztály szükségleteire való reagálás, azok figyelembevételével kapcsolatos, ami bizakodásra ad okot. Az ifjúsági munkát ugyanis csak a fiatalokkal közösen végezhetjük, nem csak nekik szólóan. A további szempontok esetében nagyjából hasonló prioritást jelöltek a válaszadók, kivétel a korosztályokat képviselő szervezetek bevonásának lehetőségei a településen. Kutatásunk során fókuszcsoportos interjú keretében vizsgáltuk tovább az ifjúsági korosztályok bevonásához szükséges kompetenciákat a Pest megyei közművelődési intézmények és közösségi szinterek munkatársainak részvételével. A fókuszcsoportos vizsgálat eredményeiről egy angol nyelvű önálló tanulmányban számolunk be [\[5\]](#).

Összegzés

Oross az ifjúsági munkát és ifjúságpolitikát úgy jellemezi, hogy az a “folyamatos megszakítottság” (Oross 2016:257) állapotával írható le. Cikkünk megerősítést nyújt az olvasóknak ebben, kiegészülve az útkeresés gondolatával. Magunk jobbra úgy véljük, hogy várakozással tekintünk arra, hogy a megszakítottság és a rendezetlen rendszertelenség milyen eredményeket tár elénk a közeljövőben. Ezek megválaszolására nagy szükség volna akár a szakmát végzők közösségek összefogása révén, akár a jogalkotók kezdeményezésére. A válaszok nemcsak megnyugvást és tisztánlátást eredményezne, hanem egy olyan ifjúságügyet, amelyben a fiatalok nem maradnak ki az ifjúsági munka nyújtotta előnyök és lehetőségek összességéből. Az ifjúsági munka létezése fennáll, ugyan maga ez a tény nem elég ahhoz, hogy helyben ifjúságügyként épüljön be a köztudatba.

Felhasznált irodalom:

- Déri, András - Gulyás, Barnabás (2017): Helyben hogyan? A települési ifjúsági munka gyakorlati kiindulópontjai. Budapest, Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Társaság
- Monostori, Éva (2019): Köz- közösség- közösségi tér. In: Parola folyóirat, 2019/3.
- Nagy, Ádám (2016). Előszó: az ifjúságügy mint több diszciplínára épülő terület. In: Elek, Tímea (szerk.): 25 év- Jelentés az ifjúságügyről. Budapest, Iuevnis Ifjúságszakmai műhely. Ifjúságszakmai Együttműködési Tanácskozás
- Nagy, Ádám- Bodor, Tamás- Domokos, Tamás- Schád, László (2014): Ifjúságügy. Székesfehérvár, ISZT Alapítvány- Enigma 2011. Kiadó
- Oross, Dániel (2016): A magyar ifjúságpolitika „folyamatos megszakítottságának” története. In: Nagy, Ádám – Oross, Dániel (szerk.), Ifjúságügy-szöveggyűjtemény. Budapest, UISZ Alapítvány
- Oszlánczi, Tímea (2020): A közművelődés jogszabályi változásainak fő irányvonalai. In: Kulturális Szemle, 6. évf. 1. szám, 62-70. p.
- Siket, Judit (2017): A helyi, területi önkormányzatok közigazgatási autonómiája Magyarországon. Történeti és nemzetközi kitekintéssel, figyelemmel a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájára. PhD értekezés. Szeged, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 73-79. p.
- Tóbiás, László (2019): Szakmai életutak az ifjúsági munkában- Bevezetés: ifjúsági munka a rendszerváltás előtt és után. In: Párbeszéd: Szociális munka folyóirat, 6. évf. 1. szám.
- Vercseg, Ilona (2011): Közösség és részvétel - A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete. Budapest, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület
- Wootsch, Péter (2010): Zigzagging in a labyrinth- Towards “good” Hungarian youth work. In: Coussé, Filip et al: The history of youth work in Europe- Relevance of youth policy today. Strasbourg, Council of Europe
- <https://www.nmi.hu/hirek/kezdolapi/felmeres-a-fiatalok-kozossegi-eletenek-helyszineiről>, utoljára letöltve: 2022. 02. 28.

[1]Élethosszig tartó tanulás szemlélete a Pest megyei közművelődési intézményekben és közösség színtereken elnevezésű kutatásunk a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program 2021. évi egyik kedvezményezettje.

[2] Magyar Ifjúsági 2020

[3] Nemzeti Művelődési Intézet vizsgálata az ifjúsági korosztályoknak szóló közösségi helyszíneit vizsgálta magyarországi településeken.

[4] Hegyi-Halmos Nóra - Mohos Edina – D. Babos Zsuzsánna (2022): Az élethosszig tartó tanulás szemlélte Pest megyei közművelődési intézményekben és közösségi színtereken (Kulturális Szemle, megjelenés előtt)

[5] Barnabás Gulyás (2022): **Would you identify yourself as a youth worker? Perceptions about own's professional identity among community culture professionals** (Journal of Cultural Science, before publishing).